

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор АДІ ДВНЗ «ДонНТУ»
М. М. Чальцев
28.05.2012 р.

Кафедра «Суспільні науки»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»
(ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ АД, ЕНС)**

20/47-2012-11

«РЕКОМЕНДОВАНО»:
Навчально-методична комісія
факультету
«Автомобільні дороги»
Протокол № 4
від 18.01.2012 р.

«РЕКОМЕНДОВАНО»:
Кафедра
«Суспільні науки»
Протокол № 7
від 7.03.2012 р.

УДК 33(07)

Методичні вказівки з дисципліни «Політологія» (для студентів спеціальностей 6.060101 «Будівництво», 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища»). [Електронний ресурс] / укладач: Н.М. Волвенко. – Електрон. дані – Горлівка: ДВНЗ «ДонНТУ» АДІ, 2012. – 1 електрон. опт. диск (CD-R); 12 см. – систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; WINDOWS 98/2000/NT/XP; MS WORD 2000. – Назв. з титул. екрану.

У методичних вказівках наведена структура лекційного матеріалу, плани семінарських занять, навчальна, наукова та науково-публіцистична література до них, теми для доповідей і рефератів; тестові завдання, підсумкові контрольні питання з курсу (модульний контроль № 1 та модульний контроль № 2); тематика та плани контрольних робіт, перелік питань до заліків.

Укладач:

Волвенко Н. М.,
к. політ. н., доц..

Відповідальний за випуск:

Ковальова О. В.,
к. і. н., доц.

Рецензент:

Алієв Ш. Г.,
к. ф. н., доц.

©Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Автомобільно-дорожній інститут, 2012

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ЗМІСТОВНІ МОДУЛІ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	7
Тема 1 політологія як наука.....	7
Тема 2 Становлення науки про політику	7
Тема 3 Політична влада та її легітимність	8
Тема 4 Політична система суспільства.....	8
Тема 5 Держава як основний інститут політичної системи.....	8
Тема 6. Політичний режим	9
Тема 7. Політична еліта та політичне лідерство	9
Тема 8. Політичні ідеології.....	9
Тема 9. Групи інтересів і політичні партії	10
Тема 10. Суспільно-політичні організації, об'єднання та рухи	10
Тема 11. Політична культура.....	11
Тема 12. Політична свідомість	11
Тема 13. Політичний конфлікт.....	11
Тема 14. Нація та національний фактор у політиці.....	12
Тема 15. Зовнішня політика та міжнародні відносини	12
Тема 16. Політичний розвиток і модернізація	12
2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ	13
«ПОЛІТОЛОГІЯ»	13
Тема 1. Предмет, методи та функції науки про політику	13
Тема 2. Класична політична думка	14
Тема 3. Політика й влада. Проблеми ефективності політики та легітимності влади у сучасній Україні	16
Тема 4. Політична система та держава.....	18
Тема 5. Носії політичної влади: політичне лідерство	20
та політичні еліти	20
Тема 6. Нація та національний фактор в політиці	22
Тема 7. Політична ідеологія	24
Тема 8. Світовий політичний процес.....	26
3. ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ.....	29
Тема 1. Предмет політології	29
Тема 2. Політична думка в історії світової цивілізації	29
Тема 3. Розвиток української політичної думки.....	29
Тема 4. Методи і функції політології	29
Тема 5. Політика як соціальна реальність.....	29
Тема 6. Політика, економіка, моральність	30
Тема 7. Влада як соціальний феномен.....	30
Тема 8. Легітимність влади.....	30
Тема 9. Соціально-політичне управління (політичний менеджмент). 30	30

Тема 10. Політична свідомість.....	31
Тема 11. Політична ідеологія.....	31
Тема 12. Лібералізм як ідеологічна система.....	31
Тема 13. Консерватизм як ідеологічна система	31
Тема 14. Соціалістична ідеологія	31
Тема 15. Націоналізм як ідеологія.....	32
Тема 16. Політичне лідерство	32
Тема 17. Політичні еліти	32
Тема 18. Нація, національний чинник у політиці	32
Тема 19. Політична діяльність, відносини.....	32
Тема 20. Політична культура, соціалізація.....	33
Тема 21. Політична система.....	33
Тема 22. Політичний режим.....	33
Тема 23. Держава в політичній системі	33
Тема 24. Правова держава та громадянське суспільство	33
Тема 25. Політичні партії в політичній системі	34
Тема 26. Демократія як форма влади	34
Тема 27. Політика в системі міжнародних відносин	34
Тема 28. Міжнародні відносини та зовнішня політика	34
Тема 29. Геополітика як наука.....	34
Тема 30. Україна в геополітичному просторі.....	35
4. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ	35
МРК 1.....	35
МРК 2.....	37
5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКІВ.....	39

ВСТУП

Методичні вказівки призначені для студентів спеціальностей АД, ЕНС. Розроблені згідно з вимогами навчального плану: складаються з лекцій та семінарських занять, переліку завдань для самостійного вивчення курсу «Політологія».

У всі часи, а в наші дні особливо, політика надає важливий, часом доле-носний вплив на життя окремих людей і цілих народів. Вона нерозривно пов'язана з найглибшими основами людської цивілізації. Ще Аристотель зазначав, що політика корениться в природі людини, як соціальної істоти, здатної повноцінно жити лише в колективі, суспільстві й «приреченої» взаємодіяти з іншими людьми.

Політичні знання та культура потрібні сьогодні будь-якій людині, незалежно від її професійної приналежності, оскільки, живучи в суспільстві, вона неминуче повинна взаємодіяти з іншими людьми та державою. Без володіння такими знаннями особистість ризикує стати розмінною монетою в політичній грі, перетворитися на об'єкт маніпулювання і поневолення з боку більш активних у політичному відношенні сил.

Масова політична грамотність громадян необхідна всьому суспільству, бо оберігає його від деспотизму і тиранії, від антигуманних і економічно неефективних форм державної та громадської організації. Тому свідоме формування політичної культури, як мистецтва спільного цивілізованого проживання людей у державі – турбота всього сучасного суспільства, важлива умова його благополуччя.

І якщо в державах з міцно вкоріненими у свідомості мас демократичними традиціями та ефективними інститутами контролю за урядом та іншою владою частина громадян може дозволити собі деяку аполітичність, то в країнах, що недавно пережили авторитарні або навіть тоталітарні, диктаторські режими, масове відсторонення від політики загрожує важкими соціальними наслідками. Демократичний лад не може утвердитись і бути ефективним без відповідної політичної культури населення.

Українська національна система освіти переживає перехідний період. З одного боку, вона зобов'язана реагувати на глобальний процес суспільних змін, на нові умови соціалізації молоді, якій належить жити та працювати у світі, що значно відрізняється від того, в якому формувалися попередні покоління нашої країни. З іншого боку, вона повинна зберігати спадкоємність вітчизняної культури й традиції, остерігаючись політичної кон'юнктури. У цих умовах навчальна дисципліна «політологія» стає базовою, покликаною в нових умовах творення демократичної правової суверенної та незалежної України прищеплювати молоді демократичну політичну культуру, формувати нову картину світу, адекватну сучасним реальностям.

Введення курсу політології в номенклатуру дисциплін ВНЗ додало нову якість суспільствознавчій підготовці фахівців.

Чим зумовлена необхідність вивчення цієї дисципліни у ВНЗ? Згадаймо, що в СРСР політологія поряд з кібернетикою, генетикою та рядом інших наук розглядалася як результат чужого комунізму буржуазного розуму. Комуністична ідеологія забороняла будь-яку наукову думку, що суперечить її основоположним принципам. А в цілому, мова йшла про рівень демократії, яке радянське суспільство «гарантувало» особистості.

Один з підрозділів ООН – ЮНЕСКО – у 1949 р. прийняло документ «Про створення Міжнародної асоціації політологів та принципи її діяльності». У цьому документі прямо підкреслювався зв'язок між рівнем розвитку політології як науки та навчальної дисципліни та ступенем демократичності й цивілізованості суспільства.

У системі освіти сучасної України курс політології є основним і обов'язковим. На нього покладаються дуже значні пізнавально-аналітичні, світоглядно-гуманістичні, творчо-конструктивні й інтерпретаційно-прогностичні функції, цілі та завдання:

- 1) формувати у студентів демократичну політичну культуру;
- 2) розкрити діалектику особистісних, класових, національних і загальнолюдських інтересів і цінностей;
- 3) виявити антидемократичну, антигуманну сутність тоталітарних, авторитарних політичних режимів і командно-адміністративної системи;
- 4) показати студентам гідності та переваги демократичних правових і соціальних форм державного устрою, переконати їх у необхідності й неминучості демократичних перетворень в Україні;
- 5) збагатити знання студентів світовим досвідом створення та функціонування правових демократичних держав;
- 6) відкрити студентам «секрети» і механізм здійснення політичної влади, присвятити їх в «таємниці» прийняття політичних рішень;
- 7) долучити їх до пошуку оптимальних шляхів зняття політичних протиріч, ефективних способів вирішення політичних і міжнародних конфліктів, надійних засобів збереження політичної стабільності;
- 8) допомогти студентам оволодіти мистецтвом аналізу сутності та характеру політичних процесів, їх рушійних сил і справжніх цілей;
- 9) дати студентам навички ведення політичних дискусій, розвивати вміння бути толерантним до різних точок зору в умовах політичного плюралізму, вести пошуки компромісів і готовності до них.

Оволодіння основами політології дає підставу випускникам ВНЗ активно включатися у виробниче й суспільно-політичне життя суспільства в будь-якій якості – від активного громадянина до лідера політичної партії.

1 ЗМІСТОВНІ МОДУЛІ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ № 1

Тема 1 Політологія як наука

Політика як соціальний феномен і об'єкт дослідження. Різноманіття визначень політики в сучасній політології. Політика – вид діяльності та форма людської поведінки. Політика як відношення «друзів – ворогів». Політика як наука й мистецтво. Форма політики. Процес політики. Елементи та рівні політики. Функції політики. Область розповсюдження політики.

Політична наука й політологія. Предмет і об'єкт політології. Політологія як комплекс знань про політику. Політологія в системі наук про суспільство.

Основні напрями досліджень політології: політичне середовище і політика, політичні системи та інститути, політичний режим, політична культура.

Теоретичний та емпіричний рівні політичного знання. Основні поняття й категорії. Роль концепції в політологічному дослідженні. Методи політології. Функції політології. Політична наука й політична практика.

Тема 2 Становлення науки про політику

Зародження політичної науки у Стародавній Греції. Політичні ідеї Платона й Аристотеля.

Політична думка Середньовіччя. Християнська доктрина держави. Політична думка епохи Відродження. Н. Макіавеллі про владу й політику.

Політичні вчення періоду становлення буржуазних відносин. Т. Гоббс про походження й завдання держави. Д. Локк і зародження політичної ідеології лібералізму. Ідея суспільного договору й народного суверенітету. Ж. Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є про поділ влади.

Філософсько-правові концепції представників німецької класичної філософії. Концепція «громадянського суспільства» Г. Ф. В. Гегеля.

Діалектико-матеріалістичні погляди на політику К. Маркса та Ф. Енгельса. Соціально-політичне вчення Г. В. Плеханова та В. І. Леніна.

Сучасні західні концепції політики. Інституційний підхід до політики. М. Вебер про владу, управління, політику. Елітаристські концепції політики (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс, Ч. Р. Міллс).

Біхевіористський підхід до політики. Системний аналіз і його вплив на політологію.

Політична думка в Україні. Питання держави та права в період Київської Русі. Політичний досвід Запорізької Січі. Політичні ідеї Кирило-

Мефодіївського товариства. Політичні цінності Конституції Української народної республіки. Національно-політичне відродження України.

Тема 3 Політична влада та її легітимність

Поняття влади, різноманіття визначень влади. Суб'єкт влади. Об'єкт влади. Природа підпорядкування. Влада й авторитет. Влада та вплив. Влада та держава. Поняття ресурсів влади. Типи ресурсів. Процес владарювання. Два «обличчя» влади. Види влади.

Політична влада та її генезис. Особливості політичної влади. Співвідношення влади в суспільстві. Політична й державна влада. Атрибутивні ознаки та типи державної влади. Суб'єкти політичної влади. Явна та тіньова влада. Лобізм. Поділ і розподіл влади. Поняття легітимності політичної влади. Типи та рівні легітимності. Співвідношення легітимності та ефективності влади.

Тема 4 Політична система суспільства

Поняття політичної системи суспільства. Політична система як інструмент дослідження. Політична система як механізм влади. Підходи до дослідження політичної системи. Політична система та політична організація суспільства. Структура політичної системи.

Основні компоненти політичної системи. Інституціональна підсистема політичної системи. Види політичних інститутів.

Нормативна підсистема. Традиції, звичаї, норми (правові та політичні) та їх роль у підтримці цілісності й стабільності політичної системи.

Політична система й політична культура. Функції політичної системи. Вхідні та вихідні функції. Політична система і середовище.

Типи політичних систем. Критерії типологізації. Особливості перебудови й функціонування політичної системи в Україні.

Тема 5 Держава як основний інститут політичної системи

Поняття держави як центрального інституту політичної системи. Широке та вузьке значення терміна «держава». Загальні ознаки держави. Причини виникнення держави. Типи держави, форми правління й державного устрою.

Структура сучасної державної організації. Поділ і взаємозв'язок законодавчої, виконавчої та судової підсистем. Представницькі органи державної влади. Виборча система та її типи. Співвідношення центральних і місцевих органів влади.

Адміністративний апарат держави. Бюрократія, її статус та основні функції. Роль політичних еліт у державній організації. Армія та органи державної безпеки як специфічні політичні інститути.

Правова соціальна держава. Громадянське суспільство. Основні ознаки правової держави. Соціальна держава. Співвідношення соціального й правового принципів. Тенденції розвитку сучасної держави.

Тема 6. Політичний режим

Політичний режим як характеристика методів і засобів здійснення політичної влади. Основні параметри політичного режиму. Типи політичних режимів, підходи до класифікації та критеріїв. Ліберально-демократичний, демократичний, авторитарний і тоталітарний політичні режими, їх основні риси та характеристики.

Політичний режим і політична культура суспільства. Типологія політичних режимів Г. Алмонда.

Політичний режим перехідного суспільства. Вплив політичного режиму на функціонування політичної системи.

Тема 7. Політична еліта та політичне лідерство

Людина як суб'єкт політичної діяльності. Діалектика соціального й індивідуального в політиці. Суспільство й потенціал особистості. Громадянин і держава. Права та обов'язки громадян: теорія та реальність. Проблеми гарантії прав громадянина з боку держави. Загальна Декларація прав людини. Відповідальність особистості.

Теоретичне обґрунтування елітаризму (Платон, Ф. Ніцше). Теорія «кругообігу еліти» В. Парето. Організаційна теорія еліти Г. Моска. «Залізний закон олігархії» Р. Міхельса. Сучасні теорії еліт (Д. Бернхейм, М. Джилас, Ч. Р. Міллс). Теорія еліти та концепція відкритого суспільства.

Лідерство як феномен політичного життя. Функціональне призначення лідера. Політичне лідерство як політична поведінка. Типи політичного лідера. Механізм політичного лідерства. Місце та роль лідера в політичному житті.

Тема 8. Політичні ідеології

Поняття, сутність і функції політичної ідеології. Основні ідеологічні течії. Лібералізм як основа західного суспільства. Неолібералізм. Фундаментальні ідеї консерватизму. Неоконсерватизм. Утопічний соціалізм. Марксизм як ідейна основа комунізму. Італійський фашизм і німецький

націонал-соціалізм. Основні принципи соціал-демократії. Ліберальна демократія.

Роль ідеології в сучасному українському суспільстві. Плюралізм в ідеологічній сфері. Проблеми формування національно-інтегративної ідеології в Україні.

МОДУЛЬ №2

Тема 9. Групи інтересів і політичні партії

Поняття груп інтересів. Функції груп інтересів. Типологія груп інтересів.

Походження і сутність партій. Визначення поняття «партія». Функції політичних партій. Критерії класифікації та типологія політичних партій.

Організаційний устрій сучасних політичних партій. Соціальна база, склад і електоральний корпус партій. Партійна ієрархія та небезпека олігархізації партійного керівництва. Новітні тенденції в еволюції партій.

Виборча кампанія. Основні типи виборчих систем. Партійна система, визначення поняття, сутність і різновид партійних систем. Основні тенденції в розвитку партійних систем. Проблеми становлення багатопартійності в Україні.

Тема 10. Суспільно-політичні організації, об'єднання та рухи

Суспільно-політичні організації та об'єднання. Поняття «громадські організації» і «рухи». Види та форми громадських об'єднань.

«Традиційні» громадські організації: профспілки, молодіжні й жіночі, спортивні організації і т. д. «Нові» соціальні рухи на Заході: цивільних ініціатив, екологічні, антивоєнні, альтернативного способу життя, молодіжні та ін. Особливості їх структури та внутрішньої організації.

«Неформальні об'єднання» в Україні: їх витоки, соціальна база, політико-правовий статус, ідейна орієнтація. Суспільні та народні фронти, інтерфронти. Суспільно-політичні й національно-культурні товариства, клуби, асоціації, спілки тощо.

Міжнародні організації та об'єднання та їх роль у житті суспільства. Типи міжнародних об'єднань: політичні, економічні, державні, неурядові та ін.: ООН, ЄС, «Загальний ринок», АСЕАН, НАТО, ЮНЕСКО, Рух не-приєднання та ін.

Тема 11. Політична культура

Поняття політичної культури суспільства. Призначення та сутність політичної культури суспільства. Основні характеристики політичної культури. Політична культура в контексті людської культури. Основні функції політичної культури.

Структура політичної культури. Політична культура як спосіб і якість політичної діяльності. Матеріальні й духовні компоненти політичної культури.

Типи політичної культури. Класифікація політичних культур. Г. Алмонд і С. Верба про поділ політичних культур на патріархальні, підданські й активістські. Марксистський підхід до типології політичних культур. Особливості політичних культур західного й східного типів. Особливості української політичної культури.

Роль політичної культури у відтворенні політичної системи. Політична соціалізація, її функції, сутність та етапи становлення. Основні типи політичної соціалізації.

Тема 12. Політична свідомість

Політична свідомість як відображення політичного життя. Загальна структура політичної свідомості. Рівні політичної свідомості. Політична свідомість суспільства, соціальних груп, особистості. Політична психологія. Взаємозв'язок політичної свідомості з мораллю та правосвідомістю.

Негативні наслідки культу особистості, командно-адміністративної системи в процесі формування політичної свідомості. Політична свідомість і політична культура.

Маніпулювання свідомістю. Політична реклама. Психологія маси. PR – технології. Політичний маркетинг. Політичний менеджмент.

Тема 13. Політичний конфлікт

Сутність і значення конфліктів у політиці. Л. Козер, Р. Дарендорф, Г. Спенсер, Г. Зиммель про конфлікт. Місце й роль конфліктів у політичних відносинах. Джерела політичних конфліктів.

Типи та види політичних конфліктів. Критерії класифікації політичних конфліктів. Міжнародні конфлікти та способи їх розв'язання. Динаміка й функції політичного конфлікту.

Криза та її форми. Система діяльності в конфліктних ситуаціях. Управління конфліктом. Основні способи врегулювання конфліктів – переговори, компроміс, консенсус.

Тема 14. Нація та національний фактор в політиці

Етнонаціональна структура суспільства: нація, національна та етнонаціональна група, етнос. Сучасні теорії нації.

Нація та держава. Сутність і форма національно-державних утворень та об'єднань: унітарна держава, федерація та конфедерація, співдружність, співтовариство. Культурно-національна автономія. Проблема громадянства.

Національний фактор у політиці. Національні інтереси. Діалектика національних, класових і загальнолюдських інтересів і цінностей. Національна самосвідомість: причини зростання, зміст і характер. Націоналізм, патріотизм, інтернаціоналізм, расизм, шовінізм.

Етнонаціональні конфлікти: причини виникнення та шляхи розв'язання. Національне питання. Його походження, сутність і роль у політиці. Основні принципи, шляхи й перспективи вирішення національного питання.

Тема 15. Зовнішня політика та міжнародні відносини

Національно-державні інтереси як стрижень міжнародної політики. Зовнішня політика держави. Засоби зовнішньої політики. Міждержавні відносини. Деїдеологізація міжнародних відносин. Фактори зовнішньої політики держави. Зовнішня політика України на сучасному етапі.

Суб'єкти міжнародних відносин. Громадські та політичні рухи в світовому політичному житті. ООН у світовому політичному процесі.

Рівноправність держав. Право народів на самовизначення й вибір шляху соціального розвитку. Основні тенденції розвитку зовнішньої політики та міжнародних відносин сучасності. Демократизація й гуманізація міжнародних відносин.

Тема 16. Політичний розвиток і модернізація

Політичний процес та його етапи. Політичний розвиток і модернізація.

Сутність та етапи політичної модернізації. Політика модернізації. Шляхи модернізації суспільства та політичної системи. Сучасне значення теорії модернізації. «Третя хвиля демократизації» С. Хантінгтона.

Поняття політичної глобалізації, її сутність, передумови та особливості. Політична глобалістика: поняття, предмет і категорії.

Суперечливість і єдність сучасного світу. Зростання глобальної взаємозалежності та її вплив на міжнародні відносини. Глобальний, регіона-

льний та субрегіональний рівні міжнародних відносин. Глобальні проблеми сучасності. Україна в новому геополітичному просторі.

Прогнози в політиці як один із засобів наукового обґрунтування політичних рішень.

Деідеологізація й політичне прогнозування міжнародних відносин. Політичні утопії та антиутопія ХХ ст. Дж. Оруелл, О. Хаксли, Є. Замятін. Політичні міфи марксистсько-ленінської концепції суспільного розвитку й реальність ХХ ст. Роль соціальних міфів у історії ХХ ст. Поняття й основні категорії геополітики. Світовий геополітичний простір.

Політологія і футурологія. Західні політологи та футурологи про майбутнє людства. Сучасні доктрини світового розвитку: Д. Белл, Г. Кан, З. Бжезинський, Д. Нейсбіт, Е. Тоффлер та ін.

2 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Тема 1. Предмет, методи та функції науки про політику

Мета: визначити головні поняття та категорії політології.

1. Політика як суспільне явище.
2. Структура політики.
3. Види та функції політики.
4. Предмет політології.
5. Методи та мова політичної науки.
6. Структура та функції політології.

Теми для доповідей і рефератів

1. Наукові та побутові (масові) уявлення про політику.
2. Політологія в системі суспільних наук.
3. Розвиток політології в Україні.

Тестові завдання

1. Що таке політика? Оберіть відповідь, яка найбільш точно відображає сутність даного поняття:

- 1) політика – це сфера відносин із приводу організації та управління соціальними процесами;
- 2) політика – це сукупність відносин індивідів і соціальних груп, пов'язаних із функціонуванням влади.

2. Що є предметом політичної науки?

- 1) суспільство в цілому;
- 2) політична сфера суспільства;
- 3) класи та соціальні групи;
- 4) політична влада;
- 5) політична система;
- 6) держава.

Література:

1. Бодуен Ж. Вступ до політології / Ж. Бодуен. – К.: Основи, 1995. – 174 с.
2. Вебер М. Политика как призвание и профессия / М. Вебер // Избранные произведения. – М., 1990. – С. 644–707.
3. Пугачев В. Введение в политологию / В. Пугачев, А. Соловьев. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 479 с.
4. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М. Хома. – Л.: Новий світ–2000, 2010. – 172 с.
5. Политология. Курс лекций: учебное пособие для вузов. – М.: Экзамен, 2009. – 400 с.
6. Политология: энциклопедический словарь / общ. ред. и сост. Ю. И. Аверьянов. – М.: Publishers, 1993. – 431 с.
7. Політологія. Енциклопедич. словник. – К.: Вища школа, 1996. – 179 с.
8. Поппер К. Открытое общество и его враги / К. Поппер. – М., Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. – 485 с.
9. Сунгуров А. Ю. Права человека как предмет политической науки и как междисциплинарная концепция / А. Ю. Сунгуров // Полис. – 2010. – № 6. – С. 90–102.
10. Сирота Н. М. Политология. Курс лекций / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.
11. Хайек Ф. Пагубная самонадеянность / Ф. Хайек. – М.: Новости, 1992. – 304 с.
12. Хейфе Отфрид. Политика, право, справедливость / Отфрид Хейфе. – М., 1994. – С. 3–38, 168–170, 306–307.

Тема 2. Класична політична думка

Мета: розкрити зміст основних етапів становлення та розвитку світової політичної думки.

1. Політична думка Стародавнього світу (Індія, Китай, Єгипет, Вавилон, Ассирія).
2. Політичні ідеї Стародавньої Греції.
3. Політичні вчення Стародавнього Риму.
4. Політична думка Середніх віків.

5. Політична думка епохи Відродження.
6. Політичні концепції Нового часу.

Теми для доповідей і рефератів

1. Відмінності між грецькою демократією та сучасними уявленнями про демократичне суспільство.
2. Політичне вчення Н. Макиавеллі.

Завдання

Чому в античному світі демократія вважалась «найгіршою формою» держави? Як розуміли демократію у Стародавньому світі, у Новий час та сьогодні? Покажіть динаміку поглядів.

Література:

1. Антология мировой политической мысли / под ред. Г. Ю. Семигина. – В 5 т. – М.: Мысль, 1997.– Т.1: Зарубежная политическая мысль: истоки и эволюция, 1997.– 832 с.
2. Аристотель. Политика // Сочинения: в 4 т./ Аристотель.– Т.4. – М., 1984. – С. 455–471, 488–497, 501–513.
3. Гегель Г. В. Ф. Философия права/ Г. В. Ф. Гегель. – М.: Мысль, 1990. –524 с.
4. Гоббс Т. Левиафан //Соч.: в 2 т. /Т. Гоббс. – Т.2. – Гл.17–19, 21, 29–30. – М., 1991. – С. 129–150, 163–173, 250–275.
5. Локк Дж. Два трактата о правлении// Соч.: в 3 т. /Дж. Локк. – Т. 3. – М., 1988.– С. 310–319, 334–356, 378–405.
6. Макиавелли Н. Государь / Н. Макиавелли.– М.: Планета, 1990. – 80 с.
7. Монтескье Ш.Л. О духе законов // Избранные сочинения. Кн. 2 / Ш. Л. Монтескье. – М., 1995. – С.169–186, 188–300.
8. Платон. Государство //Собр. соч.: в 4т.– Т.3. – М., 1994.– С.188–220, 232–244, 328–359.
9. Арон Р. Этапы развития социологической мысли. / Р. Арон. – М.: Издательская группа «Прогресс-Универс», 1993.
10. История политических и правовых учений: Средние века и Возрождение / отв. ред. В. С. Нерсесянц. – М., 1986. –54 с.
11. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М. Хома. – Л.: Новий світ-2000, 2010. – 172с.
12. Політологія. Курс лекцій: учебное пособие для вузов. – М.: Экзамен, 2009. – 400с.
13. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре// Трактаты / Ж. Ж. Руссо.– М., 1969. – С.151–152, 160–165, 167–174, 191–208, 217–232.
14. Себайн Дж. Історія політичної думки / Дж. Себайн, Т. Торсон. – К.: Основи, 1997. – 172с.

15. Сирота Н. М. Політологія. Курс лекцій / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.

16. Ханна П. Підходимо к новому Середньовіччю / П. Ханна // Поліс. – 2010. – № 1. – С. 147–149.

Тема 3. Політика і влада. Проблеми ефективності політики та легітимності влади у сучасній Україні

Мета: розкрити механізми функціонування політичної влади.

1. Виникнення та природа політики.
2. Взаємодія політики з іншими сферами суспільного життя.
3. Поняття політичної влади.
4. Сутність влади: концепції політичної влади, ресурси та структура влади.
5. Принципи організації та функціонування політичної влади.
6. Реалізація влади та проблеми її легітимності у реформованій Україні.

Теми для доповідей і рефератів

1. Ресурси влади в сучасному суспільстві. Теорія «зсуву влади» Е. Тоффлера.
2. Політичні портрети сучасних політичних лідерів.
3. Поняття та ознаки бюрократії. Концепція бюрократії М. Вебера.

Тестові завдання

1. Що таке «політична влада»:

- 1) влада – це сила, могутність;
- 2) влада – це можливість і здатність одного учасника відносин впливати на поведінку інших;
- 3) влада – це система визначених правил, взаємин між окремими індивідами та соціальними інститутами;

2. Виділіть основні види ресурсів влади:

1) економічні ресурси;	5) суверенні ресурси;
2) силові ресурси;	6) нормативні ресурси;
3) інформаційні ресурси;	7) легальні ресурси;
4) демографічні ресурси;	8) легітимні ресурси.

3. Що означає термін «легітимність політичної влади»:

- 1) юридична законність влади;
- 2) схвалення влади населенням, переконаність у необхідності підкорення;

- 3) верховенство та повнота влади держави на всій її території, а також незалежність і рівноправність у міжнародних відносинах;
- 4) здатність впливати на поведінку окремих людей, соціальних груп, організацій або суспільства в цілому з метою досягнення певних цілей.

Література:

1. Беляев А. А. Политика и ее роль в развитии общества А. А. Беляев // Социально-политические науки.– 1991.– № 9.
2. Вебер М. Полити как призвание и профессия М. Вебер // Избранные произведения.– М., 1990.
3. Даль Р. Природа политического процесса / Р. Даль // Социально-политические науки. – 1990. – № 10.
4. Ильин М. В. Власть / М. В. Ильин, А. Ю.Мельвиль // Политические исследования. – 1997. – № 6.
5. Конфисахор А. Психология власти / А.Конфисахор. – СПб.:Изд-во Санкт-Петербургского университета, 2001. – 100 с.
6. Теория власти и властных отношений / Б.Краснов // Социально-политический журнал. – 1994. – № 3.
7. Ларин А. Ю. Вторая Киргизская: как власть создает революционную ситуацию / А. Ю. Ларин // Полис . – 2010. – № 6. – С. 162–176.
8. Ледяев В. Г. Власть: концептуальный анализ/ В. Г. Ледяев // Политические исследования. – 2000. – № 1.
9. Платон. Государство / Платон. – М., 2004.
10. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М.Хома. – Л.: Новий світ–2000, 2010. – 172 с.
11. Политология. Курс лекций: учебное пособие для вузов. – М.: Изд-во «Экзамен», 2009. – 400 с.
12. Політичні структури і процеси в сучасній Україні. Порівняльний аналіз / відповід. ред. Ф. Рудич. – К., 1995.
13. Пугачев В. Введение в политологию / В. Пугачев, А. Соловьев. – М.: АСПЕКТ ПРЕСС, 2000. – 201 с.
14. Рябов А. В. Легальность и легитимность власти / А. В. Рябов// Полис. – 1994. – № 2.
15. Тарусина И. Г. Элитисты и плюралисты в современной политической теории / И. Г. Тарусина// Полис. – 1997. – № 4.
16. Тоффлер Е. Проблемы власти на пороге XXI века / Е. Тоффлер // Свободная мысль. – 1992. – № 2.
17. Сирота Н. М. Политология. Курс лекций / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.

Тема 4. Політична система та держава

Мета: вивчення закономірностей функціонування та розвитку політичної системи суспільства та держави як головного її інституту.

1. Політична система суспільства: поняття, зміст, типи.
2. Походження, сутність, історичні форми та функції держави.
3. Правова держава як продукт цивілізації, її основні риси.
4. Місцеве самоврядування: поняття, задачі та принципи організації.
5. Соціальна політика держави.
6. Соціальна держава, її принципи та функції.
7. Проблеми соціальної політики в Україні.

Теми для доповідей і рефератів

1. Типологія політичних систем у західній політології.
2. Історичні особливості становлення демократичної політичної системи в сучасній Україні.

Тестові завдання

1. Кого з зазначених вчених можна віднести до авторів теорії політичної системи:

- 1) М. Вебер;
- 2) Д. Істон;
- 3) Г. Алмонд;
- 4) К. Дойч;
- 5) Т. Парсонс.

2. Які з перерахованих елементів складають політичну систему суспільства:

- 1) держава;
- 2) громадянське суспільство;
- 3) політичні партії;
- 4) політична культура;
- 5) церква.

3. Виберіть із даних визначень держави найбільш точне:

- 1) держава – це сукупність організацій і установ, що реалізують функції управління на певній території за допомогою встановлених юридичних норм і правил;
- 2) держава – це система органів та інститутів, що здійснюють владні повноваження на основі верховенства права, розподілу влади, визнання рівності та свободи за всіма учасниками суспільних відносин;

- 3) держава – це центральний інститут політичної системи суспільства, створювана для організації та управління життям населення на певній території за допомогою публічної влади, що має обов'язковий характер;
- 4) держава – це універсальна система юридичних норм встановлена органами політичної влади.

Література:

1. Белый О. Построение государства в Украине: пути легитимности / О. Белый, Е. Быстрицкий // Політична думка. – 1997. – № 7.
2. Безсмертний Р. Самоврядування. Конструкційна модель і проблеми повноцінного функціонування / З. Безсмертний // Віче. – 1997. – № 11.
3. Білас І. Право, суспільство, держава: від тоталітаризму до демократії / І. Білас // Розбудова держави. – 1994. – № 3; Віче. – 1994. – № 6.
4. Білецький С. Соціальний захист як ознака цивілізованості суспільства / С. Білецький // Віче. – 1998. – № 8.
5. Васильев В. А. Социальные интересы: единство и многообразие / В. А. Васильев // Социально-политический журнал. – 1995. – № 4.
6. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє / Б. Гаврилишин. –К.: Основи, 1993. – 300с.
7. Гусев А. А. Проблема государственного устройства в трудах И. В. Ильина / А. А. Гусев // Социально-политические науки. – 1992. – № 2.–3.
8. Декларація про державний суверенітет України. –К., 1991.
9. Декларация о принципах международного права/ ООН //Сборник документов. –М., 1981. –С.460 – 468.
10. Закон Украины «Про місцеве самоврядування в Україні»//Віче. –1997. – №6.
11. Иноземцев В. Л. Социальное неравенство как проблема становления постэкономического общества / В.Л. Иноземцев// Полис. – 1999. – № 5.
12. Конституція України. –К., 1996.
13. Лефевр А. О государстве. Ч. I. // Государство в соврем.мире: история и современность / А. Лефевр.–М.: Высшая школа, 1990. –112с.
14. Макарычев А. Регионализм и федерализм: исследования в Ницце / А. Макарычев// Полис. – 1993. – № 5.
15. Мациевский Ю. Смена, транзит или цикл: динамика политического режима в Украине в 2004–2010 гг. / Ю. Мациевский // Полис. – 2010. – № 5.– С. 17–36.
16. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М. Хома. – Л.: «Новий світ – 2000», 2010. – 172с.
17. Политология. Курс лекций: учебное пособие для вузов. – М.: Экзамен, 2009. – 400с.

18. Сирота Н. М. Политология. Курс лекций / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272с.
19. Тихонов В. А. Социально-экономические параметры национально-государственной идеи / В. А. Тихонов // Полис. – 1997. – № 1.
20. Ткачук А. Місцеве самоврядування в Україні / А. Ткачук, Ю. Саєнко, Ю. Привалов// Розбудова держави. – 1997. – № 9.
21. Фан И. Б. Теоретическая модель феномена гражданина: социокультурный подход / И. Б. Фан // Полис. – 2010. – № 6. – С. 149–161.
22. Харлов А. Местные органы власти в Европе / А. Харлов. – М., 1992. – С. 3–15.
23. Якушкін В. Політична система і політичний режим / В. Якушкін// Політична думка. – 1997. – №1.

Тема 5. Носії політичної влади: політичне лідерство та політичні еліти

Мета: визначити особливості функціонування носіїв політичної влади в політичному процесі.

1. Особа як первинний суб'єкт політики. Основні параметри активності особи. Феномен політичного лідерства: політико-соціологічний та політико-психологічний аспекти.
2. Теорії лідерства. Типологія та функції лідерів.
3. Походження політичної еліти та її роль у суспільстві. Сучасна політична еліта: структура та система поповнення.
4. Класичні та сучасні елітистські концепції.
5. Рекрутування політичних еліт.
6. Політична еліта України: особливості формування та етапи еволюції.

Теми для доповідей і рефератів

1. Політичний клієнтелізм: історія та сучасність.
2. Радянська номенклатура як політична еліта тоталітарного суспільства.
3. Теорія еліт в українській політичній думці: елітарні концепції В. Липинського і Д. Донцова.

Тестові завдання

Виділіть характерні риси політичної еліти.

1. Особлива політична свідомість.
2. Дотримання законності.
3. Активність і компетентність.
4. Високий соціальний статус.

5. Вільна конкуренція.
6. Виняткові особисті якості.
7. Особиста участь у прийнятті рішень, пов'язаних із використанням державної влади.

Література:

1. Арон Р. Этапы социологической мысли / Р. Арон. – М.: Издательская группа «Прогресс»–«Политика», 1992. – 608 с.
2. Бакунин М. Государственность и анархия / М. Бакунин – М.:Текст,1992.–350 с.
3. Бенгсон Г. Правители эпохи эллинизма / Г. Бенгсон– М., 1982.
4. Бисмарк О. Мысли и воспоминания / О. Бисмарк–Т.І. –М., 1940.–Гл.13.
5. Боршак І. Іван Мазепа: життя й пориви великого гетьмана / І. Боршак, Р. Мартель. – К.:Радянський письменник, 1991. – 316 с.
6. Вебер М. Политика как призвание и профессия / М.Вебер // Избранные произведения. –М., 1990.
7. Восленский М. Номенклатура / М. Восленский. – М., 1991.
8. Малькова Т. П. Элиты: проблемы и перспективы изучения / Т. П. Малькова, Н. А. Фролова // Массы, элиты и лидер. – М, 1991.
9. Миллс Р. Властвующая элита / Р. Миллс. – М.: Изд-во иностр. литературы,1959. – 158 с.
10. Пугачев В. П. Введение в политологию / В. П. Пугачев, А. И. Соловьев. – М.: Аспект Пресс, 1996. –200 с.
11. Мясников С.Г. Сменаправлящих плит: «консолидация» или «вечная схватка»? / С.Г. Мясников // Полис. – 1993. – № 1.
12. Пастухов В.Б. От номенклатуры к буржуазии: «новые русские» / В.Б. Пастухов // Полис. –1993. – № 2.
13. Пессе Э. Миф о бревенчатой хижине: социальное происхождение американских президентов / Э. Пессе. – М.:Прогресс, 1987. – 280 с.
14. Політичний процес і політична еліта // Політична думка. – 1993. – № 1.
15. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М. Хома. – Л.: «Новий світ – 2000», 2010. – 172 с.
16. Политология. Курс лекций: учебное пособие для вузов. – М.: Изд-во «Экзамен», 2009. – 400 с.
17. Самсонова Т. Н. Концепция правящего класса Г. Моски / Т. Н. Самсонова // Социологические исследования. –1994. – № 10.
18. Сирота Н. М. Политология. Курс лекций / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.

19. Таккер Р. Политическая культура и лидерство в Советской России. От Ленина до Горбачева // США: экономика, политика, идеология / Р. Таккер. – 1990. – № 1, 2.
20. Таккер Р. Сталин. Путь к власти. 1897–1929. История и личность / Р. Таккер. – М., 1990.
21. Тард Г. Личность и толпа / Г. Тард. – СПб., 1903.
22. Фром Э. Бегство от свободы / Э. Фром. – М.: АСТ, 2006. – 576 с.
23. Хайек Ф. Пагубная самонадеянность / Ф. Хайек. – М.: Новости, 1992. – 172 с.
24. Шарап П. Элитизм / П. Шарап // Политология вчера и сегодня. – 1991. – Вып. 3.

Тема 6. Нація та національний фактор у політиці

Мета: розкрити діалектику національних і інонаціональних інтересів і цінностей.

1. Етнонаціональна структура суспільства. Етнос, етногенез, нація.
2. Нація та держава.
3. Етнополітичні проблеми пострадянських держав.
4. Проблеми формування української політичної нації.
5. Національне питання в Україні.
6. Мовна політика України.

Теми для доповідей і рефератів

1. Етнонаціональна політика в Україні.
2. Сучасні теорії нації.

Тестові завдання

Яку назву має угода на основі взаємних поступок?

- 1) консенсус;
- 2) фрустрація;
- 3) компроміс;
- 4) консолідація;
- 5) плюралізм.

Література:

1. Бакіров В. За правом самовизначення / В. Бакіров// Політика і час. – 1995. – № 4,5.
2. Бжезинський З. Вирішальна роль України на пострадянському просторі / З. Бжезинський // Політика і час. –1997. – № 9.
3. Быстрицкий Е. Почему национализм не может быть наукой? / Е. Быстрицкий // Политическая мысль. –1994. – № 2.
4. Васильєв В. Вплив регіоналізму на формування зовнішньої політики України / В. Васильєв// Віче. –1997. – № 10.
5. Василевський О. Л. Структура геополітичних інтересів України / О. Л. Василевський, М. Н. Гончар. –К.: НІСД, 1995.– 95 с.
6. Геополітичні імплікації етнополітики// Політологія посткомунізму. –К., 1995. – С.300–347.
7. Глушкова С. И. Индивидуальные, групповые, коллективные и всеобщие права в условиях мультикультурализма / С. И. Глушкова // Полис. – 2010. – № 6.– С. 131–140.
8. Гудима Б. Дорогою до спільного дому / Б. Гудима // Політика і час. – 1998. – № 5.
9. Закон України про національні меншини // Відомості ВР України. – 1992. – № 36.
10. Карцов А. С. Права человека и толерантность / А. С. Карцов //Полис. – 2010. – № 6. – С. 116–129.
11. Конституція України. – К., 1996. – Ст. 10–12, 17, 20, 24, 53, 65, 133, 134, 138.
12. Кортунув О. Західні теорії нації / О. Кортунув // Віче. –1996. – № 6.
13. Кириченко В. Українська та великоруські національні ідеї: співставлення витоків та сенсу / В. Кириченко // Розбуд. держ. – 1994. – № 2.
14. Колеснік В. Біловезька угода в контексті права під тиском політичних лідерів / В. Колеснік // Віче. – 1995. – № 3.
15. Коваль В. Соціальна двомовність – історичне прокляття України / В. Коваль // Розбуд. держави. – 1997. – № 7–8.
16. Мураховська О. Врегулювання етнополітичних конфліктів / О. Мураховська // Віче. –1998. –№ 1.
17. Перепелиця Г. У пошуку адекватної моделі / Г. Перепелиця // Політика і час. – 1998. – № 9.
18. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М. Хома. –Л.: «Новий світ – 2000», 2010. – 172 с.
19. Политология. Курс лекций: учебное пособие для вузов. – М.: Изд-во «Экзамен», 2009. – 400 с.
20. Потульницький В. Теорія української політології / В. Потульницький. – К.:Либідь, 1993.–192с.

21. Сирота Н. М. Политология. Курс лекций / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.
22. Трібушний О. Мовна політика в Україні: проблеми, перспективи / О. Трібушний // Віче. – 1997. – № 9.
23. Світзинський А. Проблеми формування нації та держави в сучасній Україні / А. Світзинський // Розбудова держави. – 1997. – № 10.
24. Україна в геополітичному інтер'єрі ХХ століття // Політична думка. – 1994. – № 3.

Тема 7. Політична ідеологія

Мета: розкрити сутність політичної ідеології та виділити основні ідейно-політичні течії.

1. Поняття, основні властивості та функції політичної ідеології.
2. Ідеологія та пропаганда.
3. Класифікація політичних ідеологій:
 - а) класичний лібералізм, його основні цінності; неолібералізм;
 - б) консерватизм, його еволюція, типи; неоконсерватизм;
 - в) соціалістична ідеологія;
 - г) національні ідеології;
 - д) політичні ідеології в Україні.

Теми для доповідей і рефератів

1. Фашизм як ідеологія та соціальна практика.
2. Соціал-демократична ідеологія, її ідейний зміст, трансформація в соціальну практику.
3. Консерватизм, його зміст, перерозвиток у неоконсерватизм.

Тестові завдання

Що таке політична ідеологія:

- 1) система політичних ідей і переконань, що відбивають інтереси, світогляд та ідеали індивідів і соціальних груп;
- 2) стійкі, некритичні, емоційно забарвлені образи, уявлення про політичні події, явища та процеси;
- 3) вплив індивідів і соціальних груп на політичну систему, її елементи, а також процес прийняття політичних рішень.

Література:

1. Афанасьев Н. Н. Идеология терроризма / Н. Н. Афанасьев // Социально-гуманитарные знания. – 2001. – № 6.
2. Безансон А. Бедствие века. Коммунизм. Нацизм и уникальность Катастрофы / А. Безансон. – М.: МИК, 2001. – 104 с.
3. Белл Д. Конец идеологии / Д. Белл // Новое время. – 1990. – № 27.
4. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма / Н. Бердяев. – М.: переизд. – Париж: YMCA-Press, 1990. – 62 с.
5. Бурдяк В. Політична культура, ідеологія, психологія / В. Бурдяк, Н. Ротар. – Чернівці: Рута, 2000. – 105 с.
6. Гаджиев К.С. Политические идеологии: концептуальный анализ / К. С. Гаджиев // Вопросы философии. – 1998. – № 12.
7. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 832 с.
8. Кравченко И. Политическая мифология: вечность и современность / И. Кравченко // Вопросы философии. – 1999. – № 1.
9. Андрушенко В. Культура. Идеология. Особистість: методолого-світоглядний аналіз / В. Андрушенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Знання України, 2002. – 580 с.
10. Макаренко В. П. Главные идеологии современности / В. П. Макаренко. – Ростов н/Д.: Феникс. – 2000. – 400 с.
11. Назаров М. М. Политические ценности и политический протест / М. М. Назаров. – М.: ИСПИ, 1995. – 120 с.
12. Политическая наука. Либерализм. Консерватизм. Марксизм. – М.: ИНИОН, 1998. – 106 с.
13. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М. Хома. – Л.: «Новий світ – 2000», 2010. – 172 с.
14. Политология. Курс лекций: учебное пособие для вузов. – М.: Изд-во «Экзамен», 2009. – 400 с.
15. Поппер К. Открытое общество и его враги // Соч. в 2-х т./ К. Поппер. – М., 1992.
16. Сирота Н. М. Политология. Курс лекций/ Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.
17. Сирота Н. М. Современные политические идеологии / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 1995. – 300 с.
18. Согрин В. В. Либерализм Запада. XVII – XX вв. / В. В. Согрин. – М.: Издательство «Весь мир», 2001. – 400 с.
19. Федоров А. В. Образы холодной войны: проекция политики противостояния на экране / А. В. Федоров // Полис. – 2010. – 4. – С. 48–64.
20. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 500 с.

21. Хантингтон С. Столкновение цивилизации / С. Хантингтон. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.
22. Хантингтон С. Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2008. – 637 с.
23. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – М.: Айрис-пресс, 2003. – 198 с.

Тема 8. Світовий політичний процес

Мета: розкрити закономірності світового політичного процесу.

1. Світова політика: поняття, зміст, цілі.
2. Система міжнародних відносин.
3. Міжнародні організації в системі міжнародних відносин.
4. Історичний розвиток і сучасне розуміння геополітики.
5. Структура сучасного геополітичного простору.
6. Поняття, предмет і категорії політичної глобалістики.

Теми для доповідей і рефератів

1. Глобальні проблеми сучасності та політичні шляхи їх вирішення.
2. Україна в новому геополітичному просторі.

Тестові завдання

1. Що таке світова політика:

- 1) система зв'язків між державами;
- 2) взаємодія різних суб'єктів політики на міжнародній арені;
- 3) система міждержавних відносин;
- 4) практична реалізація національних інтересів держави.

2. Що таке міжнародні відносини:

- 1) система економічних, політичних, соціальних, правових, військових і культурних зв'язків, що виникають між суб'єктами світової політики;
- 2) політична діяльність суб'єктів світового політичного процесу, що спрямована на вироблення механізмів узгодження їх інтересів;
- 3) мистецтво здійснення впливу, маніпулювання або контролю одних соціальних груп над іншими.

3. Що таке геополітика:

- 1) метод політологічного дослідження, заснований на порівняльній характеристиці політичних систем;

2) політична концепція міжнародних відносин, що вивчає обумовленість політичних процесів територіально-просторовими та економіко-географічними факторами;

3) політична концепція, яка використовує екологічний імператив у глобальних міжнародних процесах.

4. До сучасних вчених, що представляють різні геополітичні теорії й школи, можна віднести:

- 1) З. Бжезінського;
- 2) К. Хаусхофера;
- 3) С. Хантінгтона;
- 4) М. Каплана;
- 5) Ж. Тіріара;
- 6) Ф. Фукуяму;
- 7) А. Мехена.

5. Що є предметом політичної глобалістики?

- 1) дослідження політичних аспектів загальноцивілізаційних проблем;
- 2) формування теоретико-методологічних основ геополітичних досліджень;
- 3) аналіз планетарних проблем та їх взаємозв'язку із системою міжнародних відносин;
- 4) вивчення політичних конфліктів і криз у різних регіонах світу.

Література:

1. Андрианова Т. В. Геополитические теории XX в. (Социально-философские исследования) / Т. В. Андрианова. – М.: ИНИОН, 1996. – 406 с.
2. Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: Київський університет, 1997. – 600 с.
3. Бус К. Теория международных отношений на рубеже столетий / К. Бус, С. Смит. – М.: Логос, 1999. – 568 с.
4. Гаджиев К. С. Введение в геополитику: учебник для вузов / К.С. Гаджиев. – М.: Логос, 1998. – 402 с.
5. Грищенко Т. Геостратегія пост біполярності (Сучасні американські концепції та Україна) / Т. Грищенко // Політична думка. – 1997. – № 1.
6. Дергачов О. Міжнародне становище України / О. Дергачов // Політична думка. – 2000. – № 2.
7. Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / А. Зленко. – Х.:Фоліо, 2003. – 559 с.
8. Исаев Б. А. Геополитика / Б. А. Исаев. – СПб.: Питер, 2007. – 1156 с.
9. Исаев Б. А. Геополитика классическая и геополитика современная / Б. А. Исаев // Полис. – 2011. – № 2. – С. 69–85.

10. Классика геополитики XXI в., XX в. / сост. К. Королёв. – М.: Питер, 2007. – 1156 с.
11. Колосов В. А. Геополитика и политическая география: учебник / В. А. Колосов. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 479 с.
12. Кочетов Э. Глобалистика: теория, методология, практика / Э. Кочетов. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 2002. – 672 с.
13. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навч. посіб. для вузів / В. М. Піча, Н. М. Хома. – Л.: «Новий світ – 2000», 2010. – 172 с.
14. Политология. Курс лекций: учебное пособие для вузов. – М.: Экзамен, 2009. – 400 с.
15. Салмин А. М. Дезинтеграция биполярного мира и перспективы нового мирового порядка / А. М. Салмин // Политические исследования. – 1993. – № 4.
16. Сирота Н. М. Политология. Курс лекций / Н. М. Сирота. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.
17. Теория международных отношений: Хрестоматия / науч. ред. П. А. Цыганков. – М.: Гардарики, 2002. – 400 с.
18. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 557 с.
19. Тураев В. А. Глобальные вызовы человечеству: учеб. пособие / В. А. Тураев. – М.: ЛОГОС, 2002. – 192 с.
20. Україна в процесах міжнародної інтеграції / за ред. В. Р. Сіденка. – Х.: Форт, 2003. – 133 с.
21. Хантингтон С. Запад уникален, но не универсален / С. Хантингтон // Мировая экономика и международные отношения. – 1997. – № 8.
22. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М., 2004.
23. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 306 с.
24. Хатунцев С. В. Лимитрофы – межцивилизационные пространства Старого и Нового Света / С. В. Хатунцев // Полис. – 2011. – № 2. – С. 86–98.
25. Дугин А. Г. Основы геополитики // А. Г. Дугин. – М., ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.
26. Цыганков П. А. Г. Моргентау: взгляд на внешнюю политику / П. А. Цыганков // Социально-политические науки. – 1991. – № 1.

3. ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Тема 1. Предмет політології

Вступ

1. Генезис науки про політику.
2. Етимологія терміну «політологія».
3. Об'єкт і предмет політології.

Висновок

Тема 2. Політична думка в історії світової цивілізації

Вступ

1. Вчення про політичну владу та державу Платона та Аристотеля.
2. Проблема прав і свобод людини в епоху Відродження.
3. Вплив ідеологів гуманізму на розвиток політичної думки Нового часу.

Висновок

Тема 3. Розвиток української політичної думки

Вступ

1. Особливості політичної думки періоду Київської Русі.
2. Політична думка України доби козацької державності.
3. Українська політична думка періоду національного Відродження.
4. Ідеологічні засади напрямів української політичної думки кінця XIX – початку XX ст.

Висновок

Тема 4. Методи і функції політології

Вступ

1. Основні поняття та методи політології.
2. Актуальність політології як науки й навчальної дисципліни.
3. Основні функції науки про політику.
4. Місце політології в системі суспільних наук.

Висновок

Тема 5. Політика як соціальна реальність

Вступ

1. Поняття політики, її генезис, види, форми.

2. Концепції політики.
 3. Багатомірність політики, її зміст, структура.
- Висновок

Тема 6. Політика, економіка, моральність

Вступ

1. Взаємозв'язок, діалектика політики та економіки.
2. Цілі й засоби в політиці.
3. Місце насильства та грошей у політиці.

Висновок

Тема 7. Влада як соціальний феномен

Вступ

1. Поняття та генезис влади.
2. Взаємозв'язок політики та влади.
3. Концепції влади.
4. Ознаки та джерела влади.

Висновок

Тема 8. Легітимність влади

Вступ

1. Поняття легітимності, легітимність влади.
2. Види легітимності, їхній взаємозв'язок.
3. Форми, види легітимації влади, її ефективність.

Висновок

Тема 9. Соціально-політичне управління (політичний менеджмент)

Вступ

1. Взаємозв'язок політики, влади, управління.
2. Поняття політичного управління (менеджменту), його теорії.
3. Функції політичного управління.

Висновок

Тема 10. Політична свідомість

Вступ

1. Поняття політичної свідомості, її структура.
2. Повсякденна політична свідомість і політична психологія.
3. Політична наука й політична ідеологія.
4. Індивідуальна, групова й масова політична свідомість.

Висновок

Тема 11. Політична ідеологія

Вступ

1. Поняття ідеології, її взаємозв'язок із політичним інтересом.
2. Структура ідеології, її функції.
3. Характеристика основних ідеологій.

Висновок

Тема 12. Лібералізм як ідеологічна система

Вступ

1. Поняття, генезис лібералізму.
2. Вихідні ідеї, сутність лібералізму.
3. Трансформація лібералізму, неолібералізм.

Висновок

Тема 13. Консерватизм як ідеологічна система

Вступ

1. Поняття, походження консерватизму.
2. Основні ідеї консерватизму.
3. Розвиток консерватизму, неоконсерватизм.

Висновок

Тема 14. Соціалістична ідеологія

Вступ

1. Виникнення, основні етапи розвитку соціалізму.
2. Утопічний соціалізм.
3. Марксистська і соціал-демократична версії соціалізму.

Висновок

Тема 15. Націоналізм як ідеологія

Вступ

1. Поняття націоналізму, його походження.
2. Вихідні ідеї націоналізму, його різновиди.
3. Український націоналізм: історія й сучасність.

Висновок

Тема 16. Політичне лідерство

Вступ

1. Поняття лідера, лідерства.
2. Типологія політичних лідерів.
3. Функції політичного лідерства.

Висновок

Тема 17. Політичні еліти

Вступ

1. Поняття еліти, їхні види, соціальна роль.
2. Теорії політичних еліт.
3. Функції правлячої еліти.

Висновок

Тема 18. Нація, національний чинник у політиці

Вступ

1. Поняття етносу, його різновиди.
2. Нація, етнонаціональна структура суспільства.
3. Національні конфлікти, механізм їх вирішення.

Висновок

Тема 19. Політична діяльність, відносини

Вступ

1. Поняття політичної діяльності, її структура.
2. Політична участь, політичне функціонування.
3. Поняття політичних відносин, їхні типи, форми.
4. Політичний процес: види, призначення.

Висновок

Тема 20. Політична культура, соціалізація

Вступ

1. Поняття, структура, функції політичної культури.
2. Типологія політичних культур.
3. Політична соціалізація: сутність, етапи, інститути.

Висновок

Тема 21. Політична система

Вступ

1. Поняття політичної системи, її структура.
2. Типи політичних систем.
3. Функції політичної системи.

Висновок

Тема 22. Політичний режим

Вступ

1. Поняття політичного режиму.
2. Типологія політичних режимів.
3. Політичний режим, що сформувався в Україні: загальна характеристика.

Висновок

Тема 23. Держава у політичній системі

Вступ

1. Сутність держави, її ознаки.
2. Типи й форми держави.
3. Функції держави.

Висновок

Тема 24. Правова держава та громадянське суспільство

Вступ

1. Поняття правової держави, її риси, концепції.
2. Громадянське суспільство: поняття, реальність.
3. Проблеми формування правової держави й громадянського суспільства в Україні.

Висновок

Тема 25. Політичні партії в політичній системі

Вступ

1. Поняття політичної партії, її функції.
2. Типи політичних партій і систем.
3. Проблеми становлення багатопартійності в Україні.

Висновок

Тема 26. Демократія як форма влади

Вступ

1. Поняття демократії, її ознаки, концепції.
2. Пряма й представницька демократія.
3. Проблеми прав людини як ознаки демократії.

Висновок

Тема 27. Політика в системі міжнародних відносин

Вступ

1. Причини виникнення міжнародних конфліктів.
2. ООН: минуле та сучасне.
3. Кардинальні зміни в міжнародній політиці на початку ХХІ ст.

Висновок

Тема 28. Міжнародні відносини та зовнішня політика

Вступ

1. Поняття міжнародних відносин, їхнє різноманіття, рівні, епохи.
2. Поняття зовнішньої політики й дипломатії як її інструмента.
3. Міжнародні відносини й зовнішня політика України.

Висновок

Тема 29. Геополітика як наука

Вступ

1. Поняття геополітики, її методи.
2. Категорії й закони геополітики.
3. Геополітичні епохи.
4. Функції геополітики.

Висновок

Тема 30. Україна в геополітичному просторі

Вступ

1. Геополітична орієнтація сучасної України.
2. Глобальні проблеми сучасності.
3. Сутність, етапи, динаміка політичної модернізації в Україні.

Висновок

4. ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ

МРК 1

1. Поняття політики. Назвіть усі відомі Вам тлумачення поняття «політика».
2. Чим пояснюється багатомірність визначень політики?
3. Політика це наука або мистецтво? Відповідь аргументуйте.
4. Структура й процес політики.
5. Види, форми та функції політики.
6. Цілі й засоби політики.
7. Рівні існування політики.
8. Становлення політології як науки.
9. Політична думка античності.
10. Політичні навчання Середньовіччя й Відродження.
11. Політичні ідеї Нового часу.
12. Основні течії й школи нової західної політичної науки.
13. Основні етапи розвитку політичних ідей в Україні.
14. Об'єкт і предмет політології.
15. Методи політології
16. Парадигми політології.
17. Категорії та закономірності політології.
18. Дайте визначення поняття «політологія».
19. Назвіть і розкрийте функції політології.
20. Структура політології.
21. Місце політології в системі суспільствознавства.
22. Дайте визначення поняття «політична влада».
23. Сутність політичної влади.
24. Взаємозв'язок політики й влади.
25. Ознаки, джерела, концепції влади.
26. Що необхідно для виникнення власних відношень? Відповідь аргументуйте.

27. Назвіть і охарактеризуйте відомі Вам види влади.
28. Функції влади.
29. Влада, власність, мораль.
30. Назвіть і охарактеризуйте відомі Вам ресурси влади.
31. Легітимність політичної влади.
32. Назвіть та охарактеризуйте відомі Вам типи легітимності влади по М. Веберу.
33. Політичні ідеї Н. Макіавеллі.
34. Політичні ідеї Дж. Локка.
35. Дайте визначення поняття ефективність влади.
36. Як пов'язані ефективність та легітимність політичної влади?
37. Особливості політичної влади в Україні.
38. Взаємозв'язок влади політичної, соціальної та державної.
39. Стан і тенденції розвитку політичної влади в Україні.
40. Розходження між управлінням і керівництвом.
41. Політичне панування та політична влада. Що різного й що однакового в цих поняттях.
42. Назвіть відомі Вам способи владарювання.
43. Дайте визначення поняття «політична система».
44. Підходи до дослідження політичної системи.
45. Структура та функції політичної системи.
46. Типологія політичних систем.
47. Політична організація й політична система.
48. Види політичних інститутів.
49. Традиції, норми, звичаї, їхня роль у функціонуванні політичної системи.
50. Дайте визначення поняття «державна».
51. Ознаки держави.
52. Назвіть концепції походження держави.
53. Структура та функції держави.
54. Принципи правової держави.
55. Соціальна держава. Ознаки соціальної держави.
56. Поняття й характерні риси федеративної держави.
57. Поняття й характерні риси унітарної держави
58. Форми державного правління, їх особливості в сучасному світі.
59. Характерні риси монархії, її види.
60. Поняття й характерні риси парламентської республіки.
61. Поняття й характерні риси президентської республіки.
62. Змішана (полупрезидентська) республіка: поняття, характерні риси.
63. Поняття і ознаки політичної еліти.
64. Класична теорія еліт (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс).
65. Сучасні теорії еліт: загальна характеристика.

66. Способи рекрутування політичної еліти.
67. Поняття й функції політичного лідерства.
68. Поняття й структура політичної партії.
69. Типологія політичних партій.
70. Типологія партійних систем.
71. Поняття, види та функції виборів.
72. Основні види виборчих систем.
73. Поняття й основні форми лобізму.
74. Поняття груп інтересів, їх зв'язок з політичними партіями й органами державної влади.
75. Суспільно-політичні організації, об'єднання та рухи.

МРК 2

1. Поняття етнонаціональної структури суспільства.
2. Сучасні теорії нації.
3. Нація й держава.
4. Проблеми національного відродження в Україні.
5. Шляхи рішення етнонаціонального конфлікту.
6. Поняття й роль національного питання в політиці.
7. Критерії політичних режимів.
8. Типи політичних режимів.
9. Поняття й характерні риси демократичного політичного режиму.
10. Поняття й характерні риси авторитарного політичного режиму.
11. Поняття й характерні риси тоталітарного політичного режиму.
12. Політичний режим перехідного суспільства.
13. Фактор політичного режиму в функціонуванні політичної системи.
14. Поняття й структура політичної свідомості.
15. Рівні політичної свідомості та їх зміст.
16. Поняття й структура політичної культури.
17. Роль традицій у формуванні політичної культури.
18. Типи політичної культури Г. Алмонда та С. Верби.
19. Особливості української політичної культури.
20. Поняття, типи та функції політичної соціалізації.
21. Абсентеїзм: зміст і причини виникнення.
22. Поняття, види та функції ЗМІ.
23. ЗМІ як «четверта влада»
24. Поняття та способи політичного маніпулювання.
25. Тенденції розвитку ЗМІ в сучасній Україні.
26. Поняття та функції політичної ідеології.
27. Лібералізм як основа західного суспільства.
28. Фундаментальні ідеї консерватизму.

29. Утопічний соціалізм (Т. Мор; Т. Кампанелла; Сен-Симон; Р. Оуен; Ш. Фур'є).
30. Марксизм як ідейна основа комунізму.
31. Італійський фашизм та німецький націонал-соціалізм.
32. Основні принципи соціал-демократії.
33. Ліберальна демократія.
34. Роль ідеології в сучасній українській державі.
35. Поняття, структура та форми протікання політичних процесів.
36. Поняття політичної модернізації та її етапи.
37. Вестернізація та демократизація як різновиди політичної модернізації.
38. Шляхи модернізації українського суспільства й політичної системи.
39. Модернізація й політичний розвиток.
40. Суперечливість і єдність сучасного світу.
41. Глобальні проблеми та їх вплив на міжнародні відношення.
42. Суб'єкти міжнародних відносин.
43. Суспільні й політичні рухи в світовій політиці.
44. Глобальний, та регіональний рівні міжнародних відносин.
45. Зовнішня політика держави.
46. Засоби зовнішньої політики.
47. Зовнішня політика України на сучасному етапі.
48. Основні тенденції розвитку зовнішньої політики й міжнародних відношень сучасності.
49. Поняття, основні типи й види політичного конфлікту.
50. Джерела й типи міжнародних конфліктів.
51. Форми розв'язання політичних конфліктів.
52. Поняття політичної кризи.
53. Поняття та основні характеристики політичного прогнозу.
54. Об'єкти та предмети політичного прогнозування.
55. Западні політологи та футурологи про майбутнє людства.
56. Концепції майбутнього Д. Белла.
57. З. Бжезинський про майбутнє людства.
58. Роль національного фактора в становленні державності України (позитивний аспект).
59. Роль національного фактора в становленні державності України (негативний аспект).
60. Проголошення суверенітету України. Конституція України.
61. Інститут президентства та його місце в структурі державної влади.
62. Світова політика: поняття, зміст, цілі.
63. Міжнародні організації в системі міжнародних відносин.
64. Біполярна система й «холодна війна».
65. Основні тенденції та форми розвитку сучасних міжнародних відносин.
66. Україна і ЄС. Україна й НАТО. Україна та СНД.

67. Проблеми нового світового порядку.
68. Поняття й основні категорії геополітики. Світовий геополітичний простір.
69. Україна в новому геополітичному просторі.
70. Політична глобалістика: поняття, предмет і категорії.
71. Поняття й причини політичної глобалізації.
72. Основні характеристики політичної глобалізації.
73. Культурний аспект глобалізації.
74. Суверенітет держави в умовах глобалізації.
75. Сутність та основні особливості неопатримоніалізму.

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКІВ

1. Поняття політики. Назвіть усі відомі Вам тлумачення поняття «політика».
2. Становлення політології як науки.
3. Політична думка Стародавнього світу (Індія, Китай, Єгипет, Вавилон, Ассирія).
4. Політична думка античності.
5. Соціально-політичні погляди Платона й Аристотеля.
6. Політичні вчення Стародавнього Риму (М. Т. Цицерон, Т. Лукрецій Кар)
7. Політичні навчання Середньовіччя.
8. Політична думка доби Відродження.
9. Політичні ідеї Нового часу.
10. М. Вебер про владу, управління, політику.
11. Основні етапи розвитку політичних ідей в Україні.
12. Об'єкт і предмет політології.
13. Дайте визначення поняття «політологія».
14. Дайте визначення поняття «політична влада».
15. Легітимність політичної влади.
16. Назвіть та охарактеризуйте відомі Вам типи легітимності влади по М. Веберу.
17. Політичні ідеї Н. Макіавеллі.
18. Як пов'язані ефективність та легітимність політичної влади?
19. Дайте визначення поняття «політична система».
20. Типологія політичних систем.
21. Структура та функції держави.
22. Соціальна держава. Ознаки соціальної держави.
23. Поняття й характерні риси федеративної держави.
24. Поняття й характерні риси унітарної держави.
25. Характерні риси монархії, її види.

26. Поняття й ознаки політичної еліти.
27. Класична теорія еліт (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс).
28. Сучасні теорії еліт: загальна характеристика.
29. Типологія партійних систем.
30. Поняття й основні форми лобізму.
31. Поняття груп інтересів, їх зв'язок з політичними партіями й органами державної влади.
32. Нація й держава.
33. Проблеми національного відродження в Україні.
34. Поняття й характерні риси демократичного політичного режиму.
35. Поняття й характерні риси авторитарного політичного режиму.
36. Поняття й характерні риси тоталітарного політичного режиму.
37. Політичний режим перехідного суспільства.
38. Поняття й структура політичної свідомості.
39. Типи політичної культури Г. Алмонда та С. Верби.
40. Поняття, типи та функції політичної соціалізації.
41. Абсентеїзм: зміст і причини виникнення.
42. ЗМІ як «четверта влада»
43. Поняття та функції політичної ідеології.
44. Лібералізм як основа західного суспільства.
45. Фундаментальні ідеї консерватизму.
46. Утопічний соціалізм (Т. Мор; Т. Кампанелла; Сен-Симон; Р. Оуен; Ш. Фур'є).
47. Марксизм як ідейна основа комунізму.
48. Італійський фашизм та німецький націонал-соціалізм.
49. Основні принципи соціал-демократії.
50. Поняття політичної модернізації та її етапи.
51. Вестернізація та демократизація як різновиди політичної модернізації.
52. Суперечливість і єдність сучасного світу.
53. Глобальні проблеми та їх вплив на міжнародні відношення.
54. Зовнішня політика держави.
55. Зовнішня політика України на сучасному етапі.
56. Поняття, основні типи й види політичного конфлікту.
57. Міжнародні організації в системі міжнародних відносин.
58. Біполярна система і «холодна війна».
59. Україна і ЄС. Україна й НАТО. Україна та СНД.
60. Проблеми нового світового порядку.